

Байдюк Любов

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Вступ

Освіта є однією з найважливіших складових життя суспільства. В умовах швидкого розвитку економіки та техніки освітня система повинна адекватно реагувати на запити суспільства, впроваджуючи інновації та зберігаючи все те цінне, що було напрацьовано не одним поколінням вчених.

1. Аспекти методики формування комунікативного підходу в учнів початкової школи

У контексті професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до навчання молодших школярів англійської мови одним з завдань, що стоїть перед викладачем ЗВО, є ознайомлення студентів з теорією сучасного навчання іноземних мов, з сучасними тенденціями в навчанні іноземних мов та спрямування студентів на творчий пошук під час практичної діяльності у школі.

Проте ми знаходимо, що у підручнику, який є основним при вивченні курсу у більшості педагогічних ЗВО, а саме С. Ю. Ніколаєва «Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах», надається лише традиційні форми роботи [2]. А отже, існує необхідність ознайомлення студентів з новітніми підходами і методами вивчення іноземної мови.

Знання іноземної мови асоціюється із знанням слів, в той час як володіння мовою – з лексичними навичками, які саме й забезпечують функціонування лексики у спілкуванні. Отже лексичні навички слід розглядати як найважливіший і невід’ємний компонент змісту навчання іноземної мови, а їх формування саме і є метою навчання лексичного матеріалу [2, с. 94].

Різні аспекти методики формування комунікативного підходу в учнів початкової школи розглядалися у роботах багатьох науковців. Вагомий внесок у розвиток даної проблеми зробила Ніколаєва С. Ю. У своїх працях вона розкриває особливості інноваційного навчання лексичного матеріалу, подає класифікації традиційних форм роботи тощо. Її роботи стали основою для написання статей іншими науковцями. Різні інноваційні підходи формування лексичної компетенції розглядали Ю. Матюгін, Т. Слоненко (метод фонетичних асоціацій), С. Гунько (Метод асоціативних символів), І. Франк (метод читання Ільї Франка) та інші.

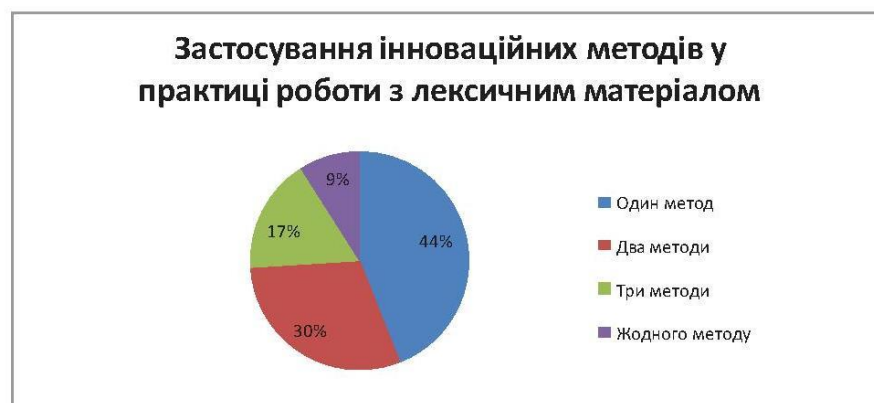
Ще одним поширеним способом комунікації є унаочнення. Використання наочності забезпечує легкість і швидкість відтворення у свідомості зв'язків між іноземним словом та образу відповідного предмета. Проте слід розуміти, що деякі слова неможливо або важко унаочнити. До того ж вчителю для цього потребується особлива підготовка, адже наочність має відповідати ряду методичних, вікових та індивідуальних вимог.

На третьому місці за частотою вживання студенти визначили семантизацію слова у контексті, на основі ілюстративного речення. Цей метод досить ефективний при формуванні мовної здогадки в молодших школярів, адже вчитель, не пояснюючи значення нового слова, дозволяє учням самостійно його «відкрити». Проте за допомогою такого методу розкривається лише один з аспектів вживання конкретного слова, не показуючи інші можливості вживання його у мовленні.

Використовуючи з уроку в урок традиційні методи роботи з лексичним матеріалом, вчитель не формує у молодших школярів мотивації до вивчення іноземної мови. Від монотонності та одноманітності використання форм і методів поступово згасає інтерес молодших школярів до вивчення нового матеріалу. Учні потребують чогось нового і цікавого. Вирішенням цієї проблеми є використання інноваційних підходів до вивчення англійської мови з використанням комунікативного підходу.

Аналізуючи анкетування студентів – майбутніх вчителів англійської мови початкової школи, знаходимо, що у виконанні завдання написати комунікативні підходи та способи роботи, наприклад, з лексичним матеріалом у більшості студентів виникли труднощі. Лише 17 % опитуваних пригадали 3 сучасні прийоми роботи, 30 % - 2 прийоми, 44% - написали 1 інноваційний підхід до вивчення іноземної мови і 9 % не змогли дати відповідь на дане запитання. На питання «Чи застосовували ви на практиці комунікативний підхід?» лише 22% дали ствердзуювальну відповідь.

На основі отриманих результатів можна зробити висновок, що гарно володіючи знаннями з традиційних методів навчання студенти мало обізнані з сучасними

формами роботи у контексті формування лексичної компетенції. Виникає потреба в ознайомленні студентів з комунікативними підходами щодо роботи з лексичним матеріалом. Розглянемо деякі з них.

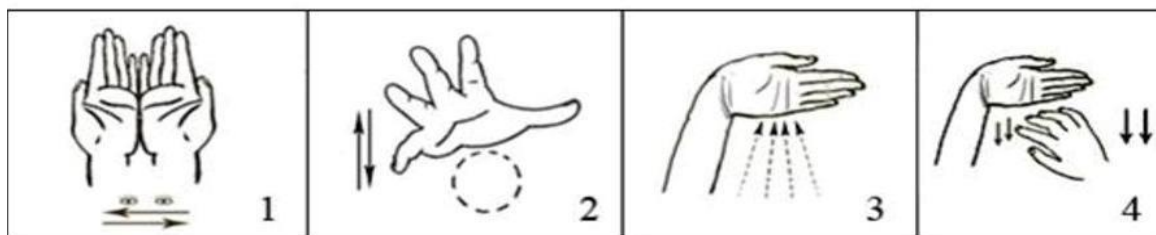
2. Комунікативні підходи щодо роботи з лексичним матеріалом

Метод асоціативних символів - засвоєння іншомовного лексичного матеріалу через імітацію, максимально наближену до реальності, що дозволяє учню запам'ятовувати нові слова мимовільно.

Презентація будь-якого навчального матеріалу проходить за незмінними принципами: 1) домовленість про використання асоціативного образу; 2) перевірка розуміння; 3) озвучення цього образу мовою, яка вивчається, з одночасним зображенням його.

Перед початком введення нового лексичного матеріалу вчитель разом з учнями домовляється, якими рухами вони зображатимуть той чи інший предмет, стан або дію, коментуючи їх спочатку рідною мовою. Приклади деяких рухів зображені на малюнку:

читати книгу – 1, грати з м'ячем – 2, дивитись телевизор – 3, грати на комп'ютері – 4.

Тільки на початковому етапі вчитель використовує пояснення рідною мовою, в подальшій роботі така необхідність зникає. Після пояснення принципу створення відповідних асоціацій обов'язково перевіряємо, чи учні зрозуміли та запам'ятали їх. І тільки тоді починаємо озвучувати нові мовні одиниці іноземною мовою, тобто працюємо за технологіями: дивись-слухай-роби; слухай-роби; роби-кажи (Look, Listen and Do!; Listen and Do! Do and Say!) і т.д. Виконуючи певні рухи, звукове оформлення слова відкладається у пам'яті на підсвідомому рівні, тобто відбувається мимовільне запам'ятовування навчального матеріалу. Даний метод дозволяє учителю проводити з учнями систематичне повторення, що є обов'язковою умовою для вироблення автоматизму в спілкуванні іноземною мовою [3].

Метод фонетичних асоціацій базується на тому, що вчитель викликає в учнів відповідні образи, уявлення, шляхом підбору співзвуччя до іншомовних слів, які треба запам'ятати, з лексики рідної або мови, якою добре володіє учень. Згадка про схожі способи запам'ятовування іншомовних слів зустрічається уже в літературі кінця XIX ст., у статтях Р. Аткинсона (key word method). Експеримент проводився у Стендфорському університеті, англomовним студентам, що брали участь у цьому експерименті, було запропоновано запам'ятати російські слова, використовуючи метод

фонетичних асоціацій і без них. Експеримент показав високу ефективність використання цього методу у порівнянні зі звичайним заучуванням.

Спочатку, при підготовці уроку вчителю необхідно створити власний варіант фонетичних асоціацій до слів теми, яку починають вивчати. Слід зазначити, що немає необхідності використовувати фонетичні асоціації до кожного слова. Деякі з слів (або їх орфографічне читання) співзвучні з цими ж словами в рідній мові. Наприклад: telephone, October, November, – близькі за звучанням з відповідними російськими або українськими словами.

У вчителя має бути заздалегідь складений словничок можливих асоціацій, адже інколи дітям іноді самотійно важко знайти асоціації або вона буде не досить вдалою. Хоча зазвичай діти мають різноманітні цікаві ідеї, які часто досить несподівані. Нововведене слово вчитель читає двічі-тричі, акцентуючи увагу учнів на читанні слова, потім знайомить з перекладом і пропонує дітям визначити – яку звукову асоціацію викликає це слово, як можна пов'язати в сюжеті звучання й переклад слова.

На наступному етапі пропонується використати метод одухотворення, тобто виразно уявити малюнок до сюжету з новим словом. Зазвичай асоціації до слів в учнів виникають стереотипні, але якщо асоціація одного учня вчителю здається менше вдалою за іншу, не слід його поправляти. Для дитини власна асоціація буде успішнішою, принесе більший результат, адже такі асоціації спираються на особистий досвід дитини.

Прикладом використання даного методу може бути слово Easter – Великдень. Це слово близьке до слова «їсти», звідси, сюжет – на Великдень ми завжди смачно їмо.

Обов'язково слід звернути увагу дітей на те, що звукова асоціація не є повним звуковим аналогом англійського слова, а лише близька за звучанням; це підказка, яка, дякуючи сюжету, допомагає згадати необхідне слово, це своєрідний ключ до слова [4].

У третьому – четвертому класі вчитель може поступово вводити у практику вивчення англійської мови читання за методикою Іллі Франка. Цей

метод не лише полегшує читання книг іноземною мовою, а й збагачує словниковий запас учнів, ознайомлює з особливостями використання певних лексичних одиниць у різних ситуаціях. Ефективність даного методу здійснюється завдяки особливому розташуванню оригінального тексту і перекладу (без спрощення тексту оригіналу). У книгах, виданих з використанням даного методу, текст розбитий на невеликі уривки. Спочатку йде адаптований уривок - текст з вкраплені в нього дослівним перекладом і невеликим лексико - граматичним коментарем. Потім подається той самий текст, але вже неадаптованих, без підказок.

На першому етапі роботи за цією методикою вчитель має бути готовим до того, що у молодшого школяра можуть виникати певні труднощі: під час читання учень зустрічається з великою кількістю незнайомих слів, тому на даному етапі потребується певна підтримка з боку вчителя. Поступово ці труднощі зникають і учні легко сприймають нові лексичні одиниці. Для того, щоб учні не втрачали інтерес у процесі роботи над лексичними одиницями, вчитель має особливо ретельно добирати тексти для читання. Даний метод виправдав свою ефективність, проте значною мірою залежить від мотивації саме учнів до роботи [5].

Для дітей, у яких пріоритетним є зорове запам'ятовування, при вивченні нових слів доцільно використовувати метод карток та метод роботи у парах. Це дуже простий і популярний спосіб запам'ятовування нової лексики. Для цього необхідно взяти стопку карток, з одного боку треба писати слово англійською мовою, з іншого - його переклад. Після цього вчитель демонструє учням як вони можуть вчити слова: спочатку учень ознайомлюється з новими словами, після чого перегортає картки стороною з англійським перекладом і намагається пригадати його переклад на рідну мову. Далі картками можуть обмінятися учні в парі. Відповівши, учень має покласти дану картку у кінець колоди. Наступним етапом буде розміщення карток стороною з перекладом на рідну мову. Тепер перед учнем стоїть завдання важче: перекласти слово на англійську мову. Вивчаючи слова слід

не забувати повертатися до повторення. Це дозволить перевести пасивний словник в активний, тобто пам'ятати слова і вживати їх в мовленні. Методи карток і метод читання Іллі Франка доцільно використовувати при індивідуальній та груповій роботі з учнями.

Метод маркування включає в себе розміщення стікерів, на яких записуються слова, на відповідних предметах. Вчитель може розмістити назви предметів в класі: a blackboard (дошка), a window (вікно), a desk (парта) тощо. Проте у шкільних умовах реально вивчити лише обмежену кількість слів. Якщо вчитель вбачає цей метод ефективним для формування лексичної компетенції у молодших школярів, він може залучити до роботи батьків дітей, а також самих учнів. Учитель може запропонувати вдома промаркувати різноманітні речі. У міру того, як вони будуть потрапляти дитині на очі, вона їх запам'ятовуватиме.

Недоліком даного методу є те, що промаркувати вчитель зможе тільки ті предмети, які зустрічаються у школі або будинку, а отже виникають труднощі при вивченні слів, які мають абстрактне значення.

Ще одним ефективним методом комунікативного підходу є складання і переказування розповіді. Вчитель подає учням 10 нових слів і пропонує скласти з ними зв'язну розповідь іноземною мовою. В цьому випадку слова мають бути тематично об'єднані. Складаючи розповідь учень відтворює в уяві зв'язні події, тобто ланцюжок, що поєднує всі нові лексичні одиниці. Цим самим закріплюючи в пам'яті образ слова і відпрацьовує вживання слова у різних контекстах.

Вибираючи комунікативні методи формування лексичної компетенції в учнів початкової школи, вчитель перш за все має враховувати особливості класу й учнів. Адже одні методи можуть бути ефективними і вчитель одразу може побачити результат, а для інших – не підходить в причину особливостей сприймання дітей, бути нецікавим або важким для виконання.

Серед завдань, які постають перед вітчизняною педагогічною освітою, акцентуємо завдання «створення цілісної системи безперервної педагогічної

освіти з урахуванням вітчизняного досвіду, національних традицій і тенденцій розвитку світових освітніх систем» [10]. У руслі досліджуваної нами проблеми – професійна підготовка вчителя іноземної мови початкової школи – конкретизуємо його як завдання створення системи методичної підготовки студентів до роботи вчителя іноземної мови в початковій школі з урахуванням як вітчизняного, так і зарубіжного досвіду такої підготовки, а також сучасних світових тенденцій педагогічної освіти.

3. Сучасні форми методичної підготовки вчителів іноземної мови початкової школи

Ми б хотіли розглянути існуючі сучасні форми методичної підготовки вчителів іноземної мови початкової школи в нашій країні і за рубежом та намітити шляхи подальшого удосконалення форм і методів професійної підготовки студентів. На кафедрі фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини з 2010 року читається професійно-вибіркова дисципліна «Методика навчання англійської мови в початковій школі». Мета курсу полягає в забезпеченні основ методичної підготовки студентів до реалізації їх професійних функцій вчителя англійської мови в молодших класах: комунікативно-навчальної (формування в учнів молодшого шкільного віку мовленнєвої, мовної, соціо-культурної та навчальної компетенцій), розвиваюче-виховної, конструктивно-планувальної, гностичної та організаторської функцій, які реалізуються засобами англійської мови на уроці та в позакласній роботі. На курс відведено 20 годин. Теми занять можна знайти в журналі «Іноземні мови» [1, с. 50-52]. Проведене після читання курсу анкетування дозволило констатувати той факт, що для 97,2% студентів пріоритетною є тема, пов'язана з ігровою діяльністю на уроці англійської мови. У 66,6 % опитуваних високий інтерес викликала тема «Чинні (вітчизняні й автентичні) НМК та альтернативні посібники з англійської мови для початкової школи». 61,1% опитуваних студентів віддали перевагу роботі з вправами для навчання мовного і

мовленнєвого матеріалу. Всі студенти схвалили необхідність читання курсу «Методика навчання англійської мови в початковій школі».

Сьогодні значно розширилися можливості професійно-орієнтованого спілкування вчителів іноземних мов – від монокультурного до міжкультурного. Відповідно розширення меж професійно-орієнтованого між культурного спілкування вчителів іноземних мов знайшло відображення у навчальних програмах підготовки вчителів ряду європейських країн, зокрема Польщі [7], де саме професійно-орієнтоване міжкультурне спілкування домінує як мета навчання.

Одним зі способів міжкультурного розвитку студентів виступає їх білінгвальна освіта засобами рідної й іноземної мов, яка на сьогодні визнається одним із провідних напрямів освітньої політики європейських країн. Сучасна професійна білінгвальна освіта студентів засобами рідної й іноземної мов реалізується через такі білінгвальні освітні програми, в яких при вивченні предметів циклу закладу вищої освіти (ЗВО) обидві мови використовуються як інструмент професійної освіти і самоосвіти студентів та які дозволяють підготувати їх до міжкультурного співробітництва в різних сферах професійної діяльності фахівців у галузі навчання іноземної мови [6].

Н.Г. Соколова наполягає на необхідності навчання білінгвального професійного спілкування вчителя іноземної мови. Відповідно сучасною домінантою у професійній підготовці вчителя іноземної мови визнається його білінгвальна педагогічна освіта (як у межах педколеджу, так і на наступних ступнях навчання – ЗВО, післядипломна освіта) [8], метою якої є підготовка студента до міжкультурного професійно-орієнтованого спілкування рідною й іноземною мовами. Вивчення студентами курсу методики іноземною мовою є характерним для педколеджів Угорщини, Польщі. Білінгвальна педагогічна освіта студентів є ще однією сучасною тенденцією іншомовної педагогічної освіти [9].

Формування білінгвальних умінь професійно-орієнтованого спілкування у межах дисциплін психолого-педагогічного циклу, так і в

процесі вивчення практичного курсу іноземної мови вважається досить перспективним сучасним напрямом професійної підготовки вчителя іноземної мови. Сьогодні обговорюється й проблема розробки інтегративних курсів (наприклад, основний курс іноземної мови + курс сучасної рідної мови + курс методики навчання іноземних мов), одним із цільових завдань яких є формування у студентів білінгвальної професійної компетенції вчителя іноземної мови. Саме такою особливістю – поєднання традиційного курсу методики навчання іноземної мови з навчанням білінгвального професійно орієнтованого спілкування – й вирізняється згадана вище чинна програма методичної підготовки студентів педколеджу, укладена Н.Г. Соколовою.

Висновки

Отже, студенти – майбутні вчителі іноземних мов початкової школи - повинні володіти технологіями формування кожного виду іншомовної комунікативної компетенції у молодших школярів. Інакше кажучи, студенти повинні набути певного рівня сформованості методичної компетенції учителя іноземної мови початкової школи, достатнього для успішного формування у молодших школярів усіх видів іншомовної комунікативної компетенції як на уроках, так і в позакласній роботі з іноземної мови.

Література:

1. Абасов З. Подготовка учителей к работе в инновационной среде. Высшее образование в России. 2002. №6, с. 151–155
2. Алексеева А. В. Трансформація змісту підготовки педагогічних кадрів в сучасних умовах. Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства: Матер. міжнар. наук.-теорет. конфер. до 80-ої річниці НПУ ім. М.П.Драгоманова (18-19 жовтня). В.1. К.: 2000. с. 66–69
3. Біла Е. П. Навчаймо читанню українською мовою(за методикою М. Зайцева). К.НОУДО «Методика Зайцева». 2006. 54 с.
4. Бочарова Г. М. Профессионально-педагогическая подготовка будущего учителя. Начальная школа. 2001. № 12. с. 18–24

5. Гапонова С. В. Використання пісень для навчання іноземної мови у початковій школі. *Іноземні мови* № 3. 2005. С. 42.
6. Дичківська І. М. Інноваційні технології. К.: Ленвіт, 2012. 316 с.
7. Кларин М. В. Инновации в обучении: Метафоры и модели: Анализ зарубежного опыта. – М.: Наука, 1997. 83 с.
8. Клокар Н. І. Психолого-педагогічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності. Дис. канд.пед.наук: 13.00.04. Київ, 1997. 227 с.
9. Лапин Н. И. Интенсификация инновационных процессов - стратегическая задача теории и практики нововведений. Инновационные процессы. М.: ВНИИСИ, 1982, с. 5–18
10. Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. М.: Просвещение, 1991. С. 71–72.

*ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСИОНАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ
ІНОСТРАННОГО ЯЗЫКА НАЧАЛЬНОЇ ШКОЛИ
CHARACTERISTICS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FOREIGN
LANGUAGE TEACHER*

*ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ
МОВИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ*

ЗМІСТ

Вступ

1. Аспекти методики формування комунікативного підходу в учнів початкової школи
2. Комунікативні підходи щодо роботи з лексичним матеріалом
3. Сучасні форми методичної підготовки вчителів іноземної мови початкової школи

Висновки